

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Метою дослідження є аналіз шляхів підвищення інноваційної діяльності та обґрунтування методичних і практичних аспектів щодо створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості.

У світовому середовищі в останні десятиріччя продовжують поширюватися процеси інтеграції та глобалізації, які суттєво впливають на соціально-економічний розвиток розвинутих країн, які позиціонують себе як незалежні, конкурентоспроможні та інноваційно активні. Зазначені реалії підтверджують тезу про необхідність прискорення інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України, що вимагає створення її інноваційної моделі за умови активізації суб'єктів на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях. Такий процес передбачає якісні перетворення інститутів влади, структурну перебудову економіки, що стосується різних сфер господарювання, впровадження новітніх підходів в управлінні харчовою промисловістю, яка продовжує залишатися домінуючою галуззю країни.

У контексті зазначеного акцент робиться на проблемах і перспективах розвитку харчових підприємств, зокрема на інноваційних процесах (ІП), які мають забезпечувати рентабельне використання нововведень у вигляді нових технологій, продукції чи послуг, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру.

Аналіз інноваційних процесів на харчових підприємствах має складатися з декількох послідовних етапів оцінки. У свою чергу, необхідно зазначити, що інноваційним є розвиток, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в змінних умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії і прийнятої мотивації діяльності, пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту. А заключним етапом стане формування висновків щодо стану управління інноваційними процесами на різних підприємствах.

У сучасних умовах функціонування підприємств ключовою умовою успішної конкурентної боротьби є інноваційні процеси, а для

харчових підприємств ще й інноваційна продукція. Це має розуміти кожний керівник підприємства, саме тому інноваційні види продукції пропонує майже кожне сучасне підприємство, яке планує успішно функціонувати у складних умовах конкурентної боротьби. У такій ситуації інноваційні процеси мають бути як найбільше інтенсивними, тому найважливішим стає не тільки інноваційність, але й інтенсивність функціонування підприємства у цьому напрямку.

Аналіз інноваційних процесів пропонується проводити за допомогою кластерного аналізу, який дозволяє згрупувати підприємства у кластери з метою визначення рівня їх інноваційності. Для обґрунтування критеріїв кластерного аналізу було використано експертний метод. До експертів було залучено 63 провідних фахівців харчових підприємств, за статусом: керівники – 18,2 %, робітник – 81,8 %, які за допомогою анкетування визначили, що критеріями проведення кластерного аналізу доцільно використовувати такі показники: коефіцієнт ефективності діяльності, рентабельність власного капіталу та індекс інноваційної активності. Вибір цих показників повністю задовольняє обраній схемі аналізу взаємозв'язку фінансово-економічного стану та впровадження інноваційних процесів. Характеристика інноваційних процесів на досліджувальних підприємствах представлена в табл.1.

У результаті проведення кластерного поділу підприємств було сформовано три кластера. До першого кластеру потрапили підприємства, у яких найбільше значення коефіцієнту ефективності підприємства, високий індекс інноваційної активності (підприємства цього кластеру на фоні всіх досліджуваних підприємств умовно характеризуються високим рівнем інноваційного розвитку) та середній рівень рентабельності власного капіталу (ТОВ «Патріот», ТОВ «Сузір'я» та ТОВ «Старт»).

До другого кластеру входять підприємства (ТОВ «Ренесанс», ТОВ «Харчова платформа», ТОВ «Соняшник»), які мають середні значення коефіцієнту ефективності підприємства та рентабельності власного капіталу, і в яких індекс інноваційної активності середній (середній розвиток інноваційних процесів на підприємствах).

Третій кластер характеризується низьким коефіцієнтом ефективності підприємства і рентабельності власного капіталу, та середнім індексом інноваційної активності (середній рівень розвитку інновацій на підприємствах). До цього кластеру увійшли – ТОВ «Казка», ТОВ «Грант», ТОВ «Кусь-кусь».

Таблиця 1 – Показники аналізу фінансово-економічної діяльності та інноваційних процесів харчових підприємств

Підприємство	Рік	Фінансово-економічні показники діяльності				Показники аналізу інноваційних процесів			Характеристика інноваційних процесів
		коефіцієнт ефективності	рентабельність виробництва, %	рентабельність власного капіталу, %	рентабельність активів, %	частка витрат на інновації у загальних витратах, %	частка обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції	частка власних коштів у загальній сумі фінансування витрат на інновації, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ТОВ «Казка»	2015	-0,016	–	–	–	0,42	0,0205	100	Створення власного КБ по розробці пластикової упаковки для тортів, де виконуються проектно-конструкторські та технологічні розробки
	2016	0,036	5,13	7,29	3,26	0,41	0,0467	100	
	2017	-0,002	–	–	–	0,39	0,0125	100	
ТОВ «Соняшник»	2015	0,04	6,06	16,89	5,59	0,14	0,0782	100	Технологічне оснащення і організація виробництва інноваційної продукції
	2016	0,038	7,7	11,39	5,94	0,13	0,1461	100	
	2017	0,036	8,85	43,93	9,54	0,1	0,0812	100	
ТОВ «Харчова платформа»	2015	0,009	0,95	5,35	2,9	0,32	0,011	100	Розробка інноваційної продукції як для власного впровадження, так і для продажу
	2016	0,041	4,4	12,3	8,12	0,29	0,0951	100	
	2017	0,044	4,68	14,49	10,05	0,31	0,1025	100	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ТОВ «Грант»	2015	0,014	1,41	6,05	1,23	4,42	0,0906	100	Виконання прикладних досліджень і проектно-конструкторських розробок. Тактичний маркетинг і реалізація
	2016	0,013	1,26	4,21	1,02	4,17	0,1151	100	
	2017	0,013	1,28	4,52	1,05	4,03	0,1213	100	
ТОВ «Ренесанс»	2015	0,064	6,68	15,23	9,8	3	0,0621	100	Здійснення виробничого проектування, розробка та експериментальне виробництво нової продукції на основі маркетингу ринку
	2016	0,055	5,75	10,35	6,82	2,95	0,0666	100	
	2017	0,058	5,87	11,18	7,24	2,89	0,0652	100	
ТОВ «Старт»	2015	0,131	17,32	14,22	12,47	0,21	0,2313	100	Проведення прикладних досліджень на основі фундаментальних. Розробка техніко-економічної, технологічної та експлуатаційної документації
	2016	0,112	12,67	10,33	9,62	0,2	0,1441	100	
	2017	0,048	7,9	7,53	6,85	0,17	0,1584	100	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ТОВ «Сузір'я»	2015	0,166	33,57	14,98	10,47	0,17	0,1212	30,43	Модифікація та поліпшення інноваційних процесів, як результат участі підприємства на міжнародних форумах та конференціях.
	2016	0,129	18,4	12,05	8,61	0,17	0,0542	35,68	
	2017	0,138	20,03	15,88	11,29	0,25	0,1547	39,25	
ТОВ «Кусь-кусь»	2015	-0,125	–	–	–	0,59	0,3334	100	Інноваційні процеси характеризуються незначним поліпшенням через кризовий стан на підприємстві
	2016	-0,078	–	–	–	0,58	0,1775	100	
	2017	-0,084	–	–	–	0,52	0,0985	100	
ТОВ «Патріот»	2015	0,021	2,78	9,5	3,16	8,32	0,1562	74,56	Діяльність охоплює всі інноваційні процеси, які характеризуються глибокою технічною і технологічною модернізацією, окрім цього на підприємстві створено ряд цехів нового покоління.
	2016	0,092	9,72	48,21	17,9	7,41	0,2229	75	
	2017	0,065	6,95	25,79	9,19	8,22	0,2357	76,21	

Проведений аналіз та дослідження інноваційних процесів на харчових підприємствах м. Одеси дозволили розробити методичне забезпечення щодо вдосконалення управління інноваційними процесами.

Управління інноваційними процесами передбачає управління підприємством, яке базується на його науково-технічному потенціалі, орієнтує інноваційні процеси на потреби споживачів, здійснює аналіз, моделювання ситуацій, на підставі чого проводить регулювання і своєчасні зміни на підприємстві, що відповідають стану зовнішнього та внутрішнього середовища, що у сукупності дозволяє підприємству вижити та досягнути своєї мети у довгостроковій перспективі [2].

На основі проведеної кластеризації підприємств, розроблено рекомендації щодо управління інноваційними процесами на підприємствах, які представлені в табл. 2.

У ході дослідження проаналізовано основні показники, що дозволяють оцінити інноваційні процеси, та запропоновано використовувати такий показник, як індекс інноваційної активності.

Проведений у роботі кластерний аналіз за допомогою ієрархічного та ітеративного методів, дозволив згрупувати досліджувані підприємства за рівнем інноваційної активності у три групи.

Запропоновані методичні положення щодо створення моделі управління інноваційними процесами з урахуванням особливостей діяльності досліджуваних харчових підприємств дозволять їх керівництву розробити управлінські рекомендації для різних етапів інноваційного процесу, прогнозувати розвиток інноваційних процесів на підприємстві завдяки визначенню причинно-наслідкових зв'язків між змінами запасів інноваційних товарів, обсягів грошових ресурсів, вартості реалізованої інноваційної продукції, витрат на інновації на етапі виведення товару на ринок, що дозволяє обґрунтувати можливості стійкості модельованої системи та зробити певні висновки відносно подальшої діяльності підприємства за умови впровадження моделі управління інноваційними процесами та врахування особливостей її реалізації.

Таблиця 2 – Рекомендації щодо управління інноваційними процесами на харчових підприємствах

Етап УП	Рекомендації		
	підприємствам першого кластеру (ТОВ «Патріот», ТОВ «Сузір'я» та ТОВ «Старт»)	підприємствам другого кластеру (ТОВ «Ренесанс», ТОВ «Харчова платформа», ТОВ «Соняшник»)	підприємствам третього кластеру (ТОВ «Казка», ТОВ «Грант», ТОВ «Кусь-кусь»)
1	2	3	4
Створення інновації	<p>Використання нетрадиційних методів стимулювання праці.</p> <p>Розвиток інноваційного типу організаційної культури з метою підвищення ефективності роботи науково-дослідного відділу.</p> <p>Точне формулювання концепції П з орієнтацією на задоволення перспективних потреб ринку (перелік конкретних завдань, вибір цільового ринку, набору властивостей і позиціонування товару).</p> <p>Створення міждисциплінарних груп й умов для спілкування та обміну ідеями.</p> <p>Чіткий розподіл відповідальності керівників за кожен сегмент всієї мережі інноваційних процесів підприємства</p>	<p>Використання нетрадиційних методів стимулювання праці.</p> <p>Розвиток інноваційного типу організаційної культури задля підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро.</p> <p>Систематизація ідей, що надходять. Добір виявлених ідей і вироблення ідей (концепції) нового продукту.</p> <p>Організація процесів на основі паралельної діяльності інтегрованих груп по розробці інновацій</p>	<p>Визначення існуючої організаційної культури та перехід до інноваційного типу організаційної культури задля підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро.</p> <p>Систематизація ідей, що надходять. Добір виявлених ідей і вироблення ідей (концепції) нового продукту.</p> <p>Визначення концепції власних інноваційних процесів.</p> <p>Створення міждисциплінарних груп і умов для взаємного спілкування та обміну ідеями.</p> <p>Розподіл відповідальності керівників за кожен сегмент всієї мережі інноваційних процесів підприємства</p>

Продовження табл. 2

1	2	3	4
Аналіз середовища та можливих ринків збуту	Організація маркетингових досліджень. Активізація пошуку інвесторів при наявності проблем з фінансуванням. Оцінка спроможності підприємства в найкоротший термін забезпечити виробництво продукції	Оцінка здатності підприємства в найкоротший термін забезпечити виробництво виробів	Організація роботи відділу маркетингу. Оцінка здатності підприємства займатися інноваційними процесами та в найкоротші терміни забезпечити виробництво виробів. Визначення тимчасових інтервалів, необхідних для перебудови виробництва під потреби інноваційного процесу
Втілення інновацій, розробка дослідного зразка	Підвищення ефективності роботи науково-дослідного відділу	Підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро	Підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу
Виготовлення дослідних зразків продукції	Вдосконалювання механізмів управління для врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування. Ухвалення рішення про впровадження нового товару у виробництво (масове,серійне) на основі програми маркетингу продукту	Вдосконалення механізмів управління задля врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування. Ухвалення рішення про впровадження нового виробу у виробництво (масове, серійне) на основі програми маркетингу по продукті	Вдосконалення механізмів управління задля врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування. Ухвалення рішення про впровадження нової продукції у виробництво (масове, серійне) на основі програми маркетингу по продукті

Список використаної літератури:

1. Буркова Л.А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємства з урахуванням структури його фінансового стану. / Л. А. Буркова // Інвестиції: практика та досвід. - 2014. - № 6. - С. 79-89.
2. Ерохин Д. В. Анализ теоретических положений инновационной деятельности / Д. В. Ерохин, Е. А. Ларичева // Вестник Брянского государственного технического университета. –2004. – № 2. – С. 133–137.
3. Малярець Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія та практика : наукове видання / Л. М. Малярець. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2006. – 384 с.
4. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» у 2015 році [текст] / Відповідальний за випуск О.О. Кармазіна. – Київ.: Державна служба статистики України, 2016. – 257 с.
5. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» у 2016 році [текст] / Відповідальний за випуск О.О. Кармазіна. – Київ.: Державна служба статистики України, 2017. – 314 с.
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» у 2017 році [текст] / Відповідальний за випуск І.В. Калачова. – Київ.: Державна служба статистики України, 2018. – 304 с.